કોવિડ-૧૯ ની ભારતીય બેકિંગ ઉધોગ પર અસર

રાહુલ જે. ચેનવા
મુ-પો:-કડીયાદરા, તા:-ઇડર જી:-સાબરકાંઠા

સંક્ષિપ્તીકરણ

તાજેતરના સમયમાં આવેલી વૈશ્વિક મહામારી કોવિડ-૧૯ ને કારણે સમગ્ર દેશના અર્થતંત્ર પર વિપરીત અસર પડી છે. જેની સૌથી વધુ અસર બેકિંગ ક્ષેત્રે પણ જોવા મળી છે. કોરોના વાયરસ સમગ્ર દેશમાં અને વિશ્વમાં ઝડપથી ફેલાઇ ગયો છે ત્યારે તેણે દેશના ગતીશીલ અર્થતંત્રની કમર તોડી નાખી છે અને ધબકતા અર્થતંત્ર પર કાપ મુકી તેનો વિકાસ અટકાવ્યો છે. આ વાયરસની અસર બેકિંગ અને નાણાક્ષેત્રે પણ જોવા મળી છે અને તેને લીધે બેકિંગ ક્ષેત્રનો વિકાસ રૂધાઇ ગયો છે અથવા અટકી ગયો છે. ભારતીય રીઝર્વ બેન્ક દ્રારા આવા આપાતકાલીન સમયમાં જરૂરી પેકેજ કેન્દ્ર સરકારના સલાહ સુચનો દ્રારા આપ્યા છે અને દેશના બેકિંગ ક્ષેત્રને પણ યોગ્ય કાર્યક્ષમ રીતે ચલાવવા માટે પ્રયતનો કર્યા છે

૧. પ્રસ્તાવના

કોવિડ-૧૯ એ નિ:શક પણે માનવ જીવનની એક અનોખી અને સૌથી મોટી વૈશ્વિક ઘટનાઓમાની એક છે જે વિશ્વના ઘણા બધા ઉધોગો,સરકારો અને માનવીઓ માટે અભુત પુર્વ પડકારો રજુ કરે છે.આ રોગચાળો એક- માનવતાવાદી કટોકટી તરીકે ઉભી રહી છે અને ધંધા-ઉધોગો પર પોતાના ઉડા પ્રભાવ પાડી રહી છે. ખાસ કરીને નાણાકીય સેવાઓ પુરી પાડનારી સંસ્થાઓના ગ્રાહકોને વધુ અસર પહોચી છે.આવી વૈશ્વિક બિમારીને લીધે બેકિંગ ક્ષેત્ર સાથે સંકળાયેલા વિવિધ લોકોને અનેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો છે અને તેમણે હાલાકી નો પણ સામનો કરવો પડ્યો છે. આ વૈશ્વિક મહામારીનો સામનો ખુબજ લાંબાગાળા સુધી કરવો પડે તેવી સંભાવના જણાય છે. આમ , કોવિડ-૧૯ ને કારણે બેકિંગ ઉધોગમાં ઘણા અણધાર્યા પરિવર્તનો થઈ ગયા છે જે આર્થિક વિકાસમાં અવરોધ પેદા કરે છે.

કોરોના વાયરસ મહામારીએ દુનીયાના દરેક દેશના અર્થતંત્રને ભારે અસર પહોચાડી છે. કોવિડ-૧૯ની અસર ભારતીય બેકિંગ ક્ષેત્રપર પણ પડી છે. વ્યાપક શાખ સપોર્ટ સાથે આ મહામારીને રોકવા અને નિયંત્રિત કરવા માટે જુદી જુદી નાણાકિય સેવા સંસ્થાઓનુ સમર્થન પણ જરૂરી છે. મધ્યમથી નાના ઉધોગોને વિશેષ ક્રેડિટ લાઇનો , લોન પર વ્યાજના દરોમાં ઘટાડો ,સ્થગીત કરેલ ચુકવણીઓ અને લાંબા ગાળાની ક્રેડિટ સિસ્ટમની સ્થાપના કરી તેને સહકાર આપવાની જરૂર છે. કોવિડ-૧૯ એ સદીની કાળા હંસની ઘટના તરીકે ઉભરી છે જેણે વૈશ્વિક અને ભારત બંનેમાં નોંધપાત્ર આર્થિક અસર ઉપજાવી છે.

કોવિડ-૧૯ ના આ ઘાતક ફેલાવો થવાના કારણે મોટાભાગના દેશોના સુચંકઆકોમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો છે જેની અસર દેશના GDP નાં વૃદ્રિ દરમાં પણ થાય તેવી સંભવાના દર્શાવે છે. બેકિંગ અને નાણાબજારનાં

ક્ષેત્રમાં પોતાની અસર પહોચાડી છે. છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં કેટલીક વેપારી બેંકોએ નવી ટેકનોલોજી વિકસાવવા અને ડિજીટલ ફેરફારો માટે રોકાણ કર્યુ છે તેમ છતા હજુ પણ ઘણી બેંકોમાં કાગળ પ્રક્રિયાઓ દ્રારા સામસામેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓ પર નિર્ભર રહે છે. બેંકિગ ક્ષેત્રપર કોવિડ-૧૯ ની અસર ખુબ લાંબા સમય સુધી થવાની સંભાવના છે અને બેંકિગ ક્ષેત્ર પણ આપણા દેશના અર્થતંત્રને સ્પર્શે છે

મોટાભાગની બેંકોએ પોતાનાં બેંકિગ સ્ટાફને સુરક્ષિત રાખવા અને પોતાના ગ્રાહકોને વધુ સારી સેવાઓ પુરી પાડવા માટે વૈશ્વિક મહામારી કોવિડ-૧૯ નાં ઉભા થયેલા પડકારો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યુ છે આ મહામારીને નિયંત્રિત કરવા તેમના સક્રીય સહભાગીઓ બનવુ જરૂરી છે અને ત્યા ચાર કિ ક્ષેત્રો છે. જેવો વર્તમાન કટોકટીની શોધખોળ કરવામાં મદદ કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી શકે છે.

(૧) ગ્રાહક સેવા અને માર્ગદર્શન

કોવિડ-૧૯ની મહામારીથી બચવા માટેની સરકારની માર્ગદર્શિકાઓ મુજબ સામાજીક અંતર રાખવુ જરૂરી છે. સામાજીક અંતરના પરિણામે વધતી ગ્રાહકોની સંખ્યામાં તેમના નાણાનું યોગ્ય સંચાલન કરવા માટે ઓનલાઇન બેંકિગ ચેનલનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે આના પરીણામે ગ્રાહકોમાં વાયરસ ફેલાવાનો ખતરો પણ ઓછો રહે છે સાથે-સાથે ગ્રાહકોને સેવાઓ માં પણ ડિજીટલ ચેનલોની પસદગી થાય છે. વૃધ્ધો અને જે લોકો ડિજીટલ બેંકિગથી પરીચિત ન હોય તેવા લોકોને ડિજીટલ સાધનોનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો તે અંગેનુ શિક્ષણ પુરૂ પાડવામાં આવે છે જેથી વાયરસને ફેલાતો અટકાવી શકાય.

(૨) ક્રેડીટ મેનેજમેન્ટ

ભારત સરકારના રાહત પેકેજો અને રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાએ લીધેલા પગલા ને કારણે બેંકો લોન ડિફોલ્ટસમાં વધારાની અપેક્ષા કરે છે કરણ કે ગ્રાહક જુથોનાં પણ નાણા લેનારાઓ પોતાના નોકરી-રોજગાર-ધંધા ગુમાવવાને પરીણામે આર્થિક સંકટનો સામનો કરી ચુકવણી કરવા માટે સંઘર્ષ કરે છે. ભારતીય રીઝર્વ બેંક દ્રારા પોતાના નીતીનીયમો અને તમામ મુદતિ લોનોની જાહેર કરાયેલ મુદતની સુવિધા પણ હળવી બનાવવામાં આવે છે.આવા સમયમાં નાંણાકિય રાહત પ્રક્રિયા ઝડપી, વેગીલી અને સરળ બનાવવા માટે બેંકીગ ઉધોગોએ એક સાથે કાર્યકરવાની જરૂરીયાત છે. કયા ગ્રાહકોને કેટલા ધિરાણ કે સહાયની જરૂરીયાત છે તે સમજવા માટે બેંકોએ ડેટા-આધારીત અભીગમનો ઉપયોગ કરીને ધિરાણ નિતી ઘડવી જોયએ. લોકડાઉન પછી બેંકોએ ગ્રાહકોની વર્તાણુક પોસ્ટ કોવિડ-૧૯ નાં બદલાતા સંજોગો ધ્યામાં રાખીને તેમના ગો-ટુ-માર્કેટ અને ગ્રાહક એક્વિઝિશન મોડેલેને ફરીથી રજૂ કરવું પડશે.

(૩) મહેસુલી સંકોચન

બેંકિગ ક્ષેત્રમાથી આવતી છૂટક અને વ્યવસાયિક આવક ઝડપથી ઘટી રહી છે કારણ કે અંગત વપરાશ અને વ્યવહારોમાં ઝડપી અને ઘાતક ઘટાડો જોવા મળે છે. જ્યારે વિશ્વની સેન્ટ્રલબેન્કો વ્યાજના દરમાં ઘટાડો કરેછે ત્યારે બેંકોના વ્યવસાયિક ઉપજમાં ઘટાડો થવા જાય છે. આમ,ચોખ્ખા વ્યાજ અનામતમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થાય છે આની અસર બેંકોની ચુકવણીઓ અને અન્ય ફિ-આધારીત સેવાઓમાથી થતી આર્થિક પ્રવૃતિમાં ઘટાડાની

અસર ઉપજાવે છે. દા.ત બેંકોની ચુકવણીની આવકમો ૧૦% સુધીના ઘટાડાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે ત્યારે વૈશ્વિક સ્તરે બેંકીગ ઉધોગમાટે ૧૫૦ અબજ યુ.એસ. ડોલર જેટલો ઘટાડો જોવા મળે છે.

(૪) ખર્ચની સ્થિતીસ્થાપકતા અને નવીનતા

આગમી કેટલાક ત્રીમાસિક ગાળામાં બેંકિગ ક્ષેત્રને કોરોના વાયરસના આર્થિક પ્રભાવને કારણે ટુકા ગાળાના ખર્ચ અને આવક વચ્ચેના ગેરસમજનો સામનો કરવો પડે છે. અંત્યત દબાવયુક્ત જરૂરીયાતોમાં સંસાધનોની ફાળવણી નક્કિ કરવા માટે બેંકોને વર્તમાન પ્રોજેકટની સમીક્ષા અને અગ્રતા આપવાની જરૂર રહેશે. બેંકોએ પેપર લેસ ઉપયોગ, એન્ડ-ટુ-એન્ડ ડીજીટલ સલાહાકાર અને ધિરાણની ક્ષમતાઓ,વધેલી છેતરપિંડી અને સાયબર સુરક્ષા વિશ્લેષણ અને તપાસ જેવી બાબતો પર ધ્યાન કેન્દ્રીત કરવું પડશે.

કોવિડ-૧૯ની બેંકીગ ક્ષેત્ર ઉપરાત અન્ય બીજા ઘણા ઉધોગધંધા પર પણ લાંબા સમય સુધી અસર પડશે. કટોકટી પછીનું, ડિજીટલ પરીપકવતા અને કોવિડ-૧૯ સ્થીતી સ્થાપકતા- આ ત્રણ સેગમેન્ટવાળા બેંકિગ પ્લેયર્સની ભૂમિકા નક્કી કરશે કે બેંકો કે જેઓ ખરેખર ડિજીટલ બેંકિગ ક્ષમતાઓ અને ખર્ચની સ્થિતિસ્થાપકતા સાથે ભવિષ્યમાં તૈયાર છે તેવી બેંકો કે જે ડિજીટલ લેગાર્ડસ છે અને તેને નવીનીકરણ કરવાની જરૂર છે.

તાજતરના એક પેપરમા આ વિષયમાં પ્રથમ નજર રાખવા માટે ૫૩ દેશોની બેંકોના નમુના માટે દૈનિક શેરના ભાવ અને અન્ય બેલેન્સસીટ માહિતીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.કોવિડ-૧૯ના આર્થિક પ્રભાવનુ મુલ્યાંકન કરવા ભારતીય રીઝર્વ-બેંક દ્વારા DSGE મોડલનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે જેના દ્વારા ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા અને લોકડાઉનની થનારી સંભવિત અસરોનુ એક અસ્થાયી અને અનુમાનીત મુલ્યાંકન થઇ શકે.

૨. ઉપસંહાર

આમ, નોવેલ કોરોના વાયરસે સમગ્ર વિશ્વને પોતાની ઝપેટ માં લીધી છે ત્યારે દરેક દેશની અર્થવ્યવસ્થા ભાગી પડે છે અને બેંકિગ ક્ષેત્રને પણ એક મોટા પડકારનો સામનો કરવો પડ્યો છે. આ સ્થીતીમાં ભારતીય રીઝર્વ-બેંક દેશની સમગ્ર વાણિજ્યિક બેંકો ઉપરાત તમામ બેંકોનું કાળજીપૂર્વક સંચાલન કરે છે.

સંદર્ભસુચિ

1. www.ling.springer.com
2. www.cxotoday.com
3. વર્લ્ડ ઈનબોક્સ મેગેઝીન